

Rozdział I

Przyjazd i pobyt cudzoziemców w Polsce

Z rekordowo niskim poziomem bezrobocia Polska staje się atrakcyjnym rynkiem pracy, szczególnie dla osób z Ukrainy. Rocznie do Polski przyjeżdża ponad milion pracowników z zagranicy. W wielu branżach coraz trudniej znaleźć pracowników z Polski, dlatego pracodawcy coraz częściej stają przed koniecznością zatrudnienia cudzoziemca.

Należy jednak brać pod uwagę to, że zatrudnienie osoby z innego państwa, szczególnie spoza Unii Europejskiej, jest znacznie bardziej skomplikowane i czasochłonne niż zatrudnienie Polaka. Dlatego mamy nadzieję, że niniejsza książka przeprowadzi Państwa przez cały proces zatrudnienia cudzoziemca: jego przyjazd i pobyt, podjęcie pracy (zezwolenie na pracę, procedury uproszczone), obowiązki podatkowe i ubezpieczeniowe. Od 1 stycznia 2018 r. obowiązują przepisy, które w istotny sposób zmieniają zasady zatrudniania cudzoziemców – nakładają one na pracodawców dodatkowe obowiązki.

Zgodnie z ustawą z 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (j.t. Dz.U. z 2017 r. poz. 2206 z późn. zm.), za cudzoziemca uważa się każdą osobę, która nie posiada polskiego obywatelstwa (art. 3 pkt 2). Jednak – nie tylko na potrzeby niniejszej książki – cudzoziemców trzeba podzielić na dwie grupy. Jedną będą stanowili obywatele Unii Europejskiej (oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego – EOG, czyli Islandii, Norwegii, Liechtensteinu), a także Szwajcarii, gdyż w ich przypadku mamy daleko idące ułatwienia i brak barier, jeżeli chodzi o przyjazd, pobyt i podejmowanie pracy w Polsce.

Drugą grupę stanowią obywatele państw trzecich (spoza UE i EOG). W ich przypadku procedury są dużo bardziej skomplikowane. Znacznie więcej obowiązków czeka też pracodawców. Sam przyjazd takiej osoby do Polski w większości przypadków będzie uzależniony od uzyskania wizy przez cudzoziemca.

Zacznijmy więc od przedstawienia, kiedy cudzoziemiec może przyjechać do Polski i w niej przebywać, jakie dokumenty musi w tym celu uzyskać oraz jaka jest rola i obowiązki pracodawcy w związku z legalizacją pobytu zatrudnionego cudzoziemca na terytorium Polski.

1. Wjazd i pobyt w Polsce obywateli Unii Europejskiej

Jedną z zasad, na których opiera się Unia Europejska, jest zasada przepływu osób wewnątrz Wspólnoty (art. 20 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Oznacza to, że osoba mieszkająca w jednym z państw UE może swobodnie przemieszczać się po terytorium Wspólnoty i przebywać na terytorium innego państwa do 3 miesięcy. Dłuższy pobyt musi być uzasadniony np. faktem wykonywania pracy.

Zasadę tę implementuje do polskich przepisów ustawa z 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (j.t. Dz.U. z 2017 r. poz. 900) wraz z aktami wykonawczymi. Zgodnie z jej przepisami, obywatele Unii mogą przebywać w Polsce przez okres do 3 miesięcy bez konieczności spełniania jakichkolwiek warunków pobytu (do 6 miesięcy może przebywać osoba, która poszukuje pracy, a po upływie tego okresu może nadal przebywać w Polsce, jeśli wykaże, że aktywnie kontynuuje poszukiwanie pracy i ma rzeczywiste szanse na zatrudnienie).

Przyjazd cudzoziemca z Unii Europejskiej i pobyt nieprzekraczający 3 miesięcy nie wymaga więc spełnienia jakichkolwiek wymogów. Dłuższy pobyt musi być uzasadniony, czyli obywatel UE musi mieć powód, żeby przebywać w Polsce dłużej. Może to być fakt poszukiwania pracy. W praktyce przepis ten ma raczej charakter formalny: z jednej strony obywatel UE przyjeżdżający do Polski nie musi nigdzie rejestrować faktu przyjazdu (nie można zatem ustalić, czy i kiedy upłynął ten 3-miesięczny okres), z drugiej – trudno wskazać organy państwa, które miałyby weryfikować, czy obywatel UE nie przebywa w Polsce dłużej niż wskazany okres.

1.1. Pobyt powyżej 3 miesięcy

Dłuższy pobyt w naszym kraju obywatela innego państwa UE musi być uzasadniony i wymaga zarejestrowania. Organem rejestrującym jest wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu obywatela innego państwa UE.

Obywatelowi UE przysługuje prawo pobytu przez okres dłuższy niż 3 miesiące, w przypadku gdy spełnia jeden z następujących warunków:

- jest pracownikiem lub osobą pracującą na własny rachunek na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- posiada wystarczające środki finansowe do utrzymania siebie i członków rodziny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tak aby nie stanowić obciążenia dla pomocy społecznej, oraz jest objęty powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym (bądź uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia zdrowotnego);
- studiuje lub odbywa szkolenie zawodowe w Rzeczypospolitej Polskiej oraz posiada wystarczające środki finansowe i jest objęty ubezpieczeniem zdrowotnym;
- jest małżonkiem obywatela polskiego.

Podsumowując, obywatel UE najpóźniej z upływem 3 miesięcy pobytu na terytorium RP powinien zarejestrować fakt przebywania w Polsce, wskazując przyczynę uzasadniającą dłuższy pobyt. Rejestracji dokonuje się w urzędzie wojewódzkim. Niedopełnienie obowiązku rejestracji jest zagrożone karą grzywny.

Obowiązek zarejestrowania pobytu został nałożony na obywatela Unii. Pracodawca nie ma w tej kwestii żadnych obowiązków. Nie musi też sprawdzać, czy zatrudniony pracownik będący obywatelem UE dokonał rejestracji.

PRZYKŁAD 1

Polska firma zatrudnia na czas nieokreślony obywatela Hiszpanii. Jakie obowiązki musi spełnić pracownik w związku ze swoją pracą i pobytem w Polsce?

Obywatel Hiszpanii bez przeszkód może wjechać na terytorium Polski i podjąć pracę u polskiego pracodawcy. Jednak z upływem 3 miesięcy od przyjazdu powinien dopełnić obowiązku zarejestrowania swojego pobytu, wskazując przyczynę uzasadniającą pobyt na okres dłuższy niż 3 miesiące (może to być np. umowa o pracę).

Obywatel UE, który przestał być pracownikiem lub osobą pracującą na własny rachunek, zachowuje prawo pobytu przysługujące pracownikowi lub osobie pracującej na własny rachunek w następujących przypadkach:

- nieświadczenia pracy lub niewykonywania innej działalności zarobkowej we własnym imieniu i na własny rachunek wskutek okresowej niezdolności do pracy z powodu choroby lub wypadku;
- niezamierzonego bezrobocia wynikającego z rejestru bezrobotnych prowadzonego przez powiatowy urząd pracy;
- podjęcia kształcenia lub szkolenia zawodowego.

1.2. Prawo stałego pobytu

Po upływie 5 lat nieprzerwanego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatel UE nabywa prawo stałego pobytu.

Mimo że ustawa o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin jest dość obszerna, jednak w praktyce należy uznać, że przyjazd i pobyt obywatela UE związany z zatrudnieniem w Polsce nie podlega żadnym ograniczeniom, nie nakłada też żadnych obowiązków na pracodawcę, który zatrudnia cudzoziemca.

2. Przyjazd i pobyt w Polsce obywateli państw trzecich

W przypadku obywateli państw trzecich sytuacja jest bardziej skomplikowana, ponieważ przekroczenie granicy i przebywanie na terytorium Polski jest uzależnione od posiadania przez cudzoziemca wizy (lub innego dokumentu pobytowego). Wyjątkiem są obywatele państw, z którymi obowiązuje Polskę ruch bezwizowy (m.in. obywatele Albanii, Argentyny, Australii, Brazylii, Izraela, Japonii, Kanady, Korei Południowej, Meksyku, USA, Ukrainy, Mołdawii, Zjednoczonych Emiratów Arabskich – listę państw, których obywatele mogą po-

dróżować do Polski bez wiz, można znaleźć m.in. na stronie MSZ: http://www.msz.gov.pl/pl/informacje_konsularne/przyjazd_do_polski/lista_panstw/).

2.1. Ruch bezwizowy

Całkowity pobyt na terytorium wszystkich państw członkowskich obszaru Schengen (w tym Polski) bez konieczności uzyskania wizy nie może przekroczyć 90 dni w ciągu każdego 180-dniowego okresu.

W trakcie pobytu bez konieczności uzyskania wizy cudzoziemiec powinien spełniać następujące warunki:

- posiadać ważny dokument podróży (w przypadku niektórych państw wymagany jest paszport biometryczny);
- potrafić uzasadnić cel i warunki planowanego pobytu oraz
- posiadać wystarczające środki utrzymania lub możliwość ich uzyskania zgodnie z prawem;
- nie być uważanym za osobę stanowiącą zagrożenie dla porządku publicznego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zdrowia publicznego lub stosunków międzynarodowych żadnego z państw członkowskich (w szczególności nie może to być osoba, wobec której dokonano wpisu do celów odmowy wjazdu w krajowych bazach danych państw członkowskich).

2.2. Ruch bezwizowy dla obywateli Ukrainy

Od 11 czerwca 2017 r. obywatele Ukrainy posiadający ważne paszporty biometryczne i spełniający inne warunki wjazdu określone w odrębnych przepisach zostali zwolnieni z obowiązku posiadania wizy przy przekraczaniu granic zewnętrznych, gdy ich całkowity pobyt nie przekroczy 90 dni w ciągu każdego 180-dniowego okresu (liberalizacja ta nie dotyczy wjazdu do Wielkiej Brytanii i Irlandii). Należy pamiętać, że do tego okresu wliczane są również wcześniejsze pobyty krótkoterminowe cudzoziemca, np. na podstawie uprzednio posiadanej wizy Schengen (również sprzed 11 czerwca 2017 r.). Zgodnie z regulacjami unijnymi, wszystkie pobyty krótkoterminowe są sumowane.

UWAGA! Procedura wizowa nadal jest wymagana, gdy nie można wjechać do Polski w ramach ruchu bezwizowego, np. gdy okres pracy i pobytu w Polsce będzie dłuższy niż 90 dni.

Zniesienie obowiązku wizowego nie oznacza zwolnienia z konieczności spełnienia pozostałych warunków wjazdu, o których wspomniano wcześniej (patrz pkt 2.1. Ruch bezwizowy): obywatele Ukrainy muszą m.in. posiadać ważny paszport biometryczny oraz uzasadnić cel i warunki planowanego pobytu.

Obywatele Ukrainy przekraczający granicę w ruchu bezwizowym mogą wykonywać pracę na terytorium Polski pod warunkiem posiadania odpowiednich dokumentów do realizacji tego celu, np. oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy lub odpowiedniego zezwolenia na pracę (o tych procedurach napiszemy w dalszej części książki – patrz rozdział II. Podejmowanie pracy przez cudzoziemców).